

Hastigheten en drog

Ystad Allehanda 2005

Tvättmaskinen, bilen, datorn, diskmaskinen är bara några av de ting som människan skapat för att spara tid och arbete. I vårt högteknologiska samhälle har vi fått 24-timmars dagar, allting möjligt hela tiden. Vi kan köpa mjölk mitt i natten, titta på möbler på söndagen, se tevenyheter på morgonen. På annandag påsk väcks jag av sophämtningen, inte ens helgdagar är befriade från det moderna samhällets effektivitet. Ändå har vi mindre tid än någonsin.

Historien om vår tid är accelerationens historia och hastigheten är en beroendeframkallande narkotisk drog, skriver Thomas

Hyland Eriksen i "Ögonblickets tyranni" (Nya Doxa).

Eriksen är professor i socialantropologi i Oslo och han skriver med vänlig obeveklighet och lågmäld humor. Det är inte frågan om att kasta ut datorerna och mobilerna. Det viktiga är att förstå hur hastigheten fungerar så att vi kan skydda den

långsamhet som vi också behöver i våra liv.

Hastigheten har sin betydelse där den hör hemma, men den har också biverkningar. Hastigheten leder till krav på ännu högre hastighet, den leder till förenklingar. När hastigheten och långsamheten möts vinner alltid hastigheten över långsamheten.

Hastigheten smittar.

Vi styckar upp tiden i pyttesmå enheter, och stressar som blåddårar för att få tid att dricka ett vin som mognat långsamt och äta en ost som lagrats länge. Men hinner vi känna smaken, hinner vi själva mogna som människor? För varje ögonblick står ett nytt ögonblick och stampar.

Hastighet leder till en förlust av precision. Ju mindre tid vi har till

att tänka igenom ett beslut desto större är risken för misstag.

Beslut fattas snabbt för att ingen ska ta platsen från en. Dagens

politik handlar därför mer om utspel och om att höras, än om

långsiktigt tänkande och tydliga samhällsmodeller.

Det gäller att tala som en kulspruta och i feta rubriker. I

tevedebatter blir programledarna otåliga när ett svar inte är

snabbt eller koncist. Journalisterna hetsar för att komma vidare

i programmet och Thomas Hylland Eriksen undrar - vidare? vart

då?

Vissa tankar kan bara tänkas långsamt. Vissa sammanhang

kan bara framföras sammanhängande. Hur ska det fria

filosofierande få plats när något annat ständigt pockar på?

Hastighet smittar och de pinsamma pauserna, det trista

köandet, de långsamma tankarna blir till obehag och en stress.

Vi trummar på ratten, svär åt andra bilister, zappar mellan

kanalerna, talar i mobil.

Vi kan välja mellan att göra flera saker samtidigt eller att skära

ner på tiden för varje sak vi gör. Vad vi än väljer får varje

aktivitet mindre utrymme, intervallerna blir kortare och det blir

mindre kvar av den långsamma sammanhängande tiden.

Mer och mer pressas in i varje ögonblick, konsekvensen blir

"vertikalt staplande" och det blir allt svårare att skapa

berättelser, ordningsföljder, utvecklingsförlopp. Orsak och

verkan, inre organisk tillväxt, mognad och erfarenhet hinns inte

med.

Förlusten av sammanhang är vårt samhälles allvarligaste

biverkning, skriver Eriksen. "Vår tid har ingen riktning och ingen

historiemedvetande, ty hela uppmärksamheten är riktad mot

det som är här och nu".

Men när historien sätts åt sidan försvinner också framtidens

möjligheter. Till sist finns bara "ett enda, maniskt, hysteriskt

ögonblick (...) som inte pekar längre utöver sig självt än till

nästa ögonblick".

Vi lägger massor med tid på att lära oss att hantera den nya

tekniken och när vi kan den är det dags att uppgradera eller

byta. Att hålla fast vid den dugliga datorn av 1995 års modell är

nästan omöjligt. Skrivaren går sönder och går inte att laga, de

nya skrivarna passar inte till den gamla datorn.

I en allt snabbare takt hamnar vi i ett ekkorrhjul av utgifter som

kräver ännu mer arbete. Eftersom hastigheten alltid vinner över

långsamheten vinner också arbetet över fritiden.

Informationssamhälle har gjort oss till slavar.

För att överleva måste vi filtrera, sortera, välja. Varje individ

tingas finna sina egna vägar och tillverka sina egna personliga

utsnitt av världen. Utbrändhet och depressioner är en av

informationssamhällets folksjukdomar och grundar sig på en

evig känsla av otillräcklighet. Eriksen menar att diagnosen

"utbrändhet" är träffande - värme är hastighet.

Vem hade kunnat tro att tiden skulle både gå fortare och bli

knappare, som ett resultat av att man införde tidsbesparande

teknologi? Men det är just det som har skett, skriver Eriksen.

Hastigheten kräver plats och Eriksen jämför med bilarna: "När

det är omöjligt att utvidga utrymmet, och antalet fordon växer,

sjunker hastigheten". I vissa storstäder är hastigheten i

pendeltrafiken så låg att det är effektivare att promenera till

jobbet. På Manhattan är trafiken nere i 11 km/tim, i Bangkok lär

det vara värre.

Kan vi då på allvar påstå att det högteknologiska samhället har

gett oss den tidsbesparing vi eftersträvade? Nej, den sparade

tiden äts upp med en gång och Eriksen skriver: "paradoxalt nog

finns det en tendens – kalla det tingens inneboende jävelskap -

till att effektivitetsbefrämjande teknologi motverkar sin egen

avsikt".

Hastigheten är smittsam och det läggs miljontals kronor på

bredband, men det finns inte en spänn till cykelbana. Det

högteknologiska samhället är fantastiskt på många sätt men

gör rovdrift på våra sinnen, vår tid och framför allt på våra

relationer.

Förr mättes avstånd i tid. Det kunde ta tre dagar att gå till

staden eller en vecka att nå havet. Idag kan man nå en person i

Australien på en sekund. Det är fantastiskt, det tycker jag med.

Men informationsteknologin fyller tidens alla mellanrum. På

tåget sms-ar jag till någon som är någon annanstans istället för

att prata med mina medresenärer, eller bara skåda ut över

landskapet.

Eriksen skriver "att när alla blir vederbörligen uppkopplade med

blixtnabba linjer till alla tänkbara elektroniska omvärldar,

upphör grannskapet att existera".

Den linjära tiden är en resurs som vi inte har råd att slarva bort

och Eriksen jämför romanen med äktenskap som båda är

långsamma, linjära och kumulativa. Ett äktenskap går igenom

olika faser som var en bygger på det föregående, men i dagens

samhälle är det svårt att hitta den rytm som får familjelivet att

blomma.

Trots att vi lever i ett enda skälvande ögonblick, har vi ingen

känsla för nuet. Vår förmåga att se och höra, lukta, smaka,

känna tar stryk av den uppstyckade tiden. Vi lever genom våra

huvuden och vårt intellekt och knappar på våra maskiner, vi

känner inte livet.

Vi längtar alla efter den klocklösa tid som inte styrs utifrån, utan

inifrån. Den tid då våra handlingar följer vår egen inre rytm, och

den som aldrig får uppleva det går till slut in i väggen.

Thomas Hylland Eriksen berättar att i Norge symboliseras

denna inre rytm med ett begrepp som varenda norrman förstår

innebörden av; stugan. Där finns den tid som blivit så dyrbar

och så svår att uppbringa.

Det räcker inte att uppleva den egna inre rytmen några veckor

om året, vi måste erövra den i vardagen och Thomas Hylland

Eriksen avslutar sin bok med orden:

"Vi talar här inte om flyktvägar och nödutgångar. Lösningen är

inte ett antingen-eller, utan ett både-och. För varför i all

världens skulle det vara omöjligt?"